

OBLIKE POBOŽANJENE NARAVE

MARE CESTNIK

Ljudje mu vse, kar bi mu lahko očitali, odpuščajo zaradi njegove neoporečne vasezagledanosti, občudujoče vitalnosti in poslanstvene predanosti. **Jaka Čop**, nesporna legenda slovenskega gornišva in z gorami uokvirjene krajinske fotografije, je glavnico svojega življenja naložil predvsem v eno nalogo in v eno ljubezen, in sicer v umetniško dokumentiranje slovenskega gorskega sveta. Temu po svojih močeh ostaja zvest tudi še kot oseminosemdesetletni stavec s palico, ki rad pripoveduje in nerad posluša in ki ima to srečo, da je prepričan, da je pošteno udeležil svoje poslanstvo in storil najboljše, kar je bilo v njegovih močeh.

V Stržišču, vasi nad Baško grapo, tistem zasanjanem kraju, nad čigar strmimi strehami in večinoma mrzlimi dimniki bedi plečata Črna prst, je na celuloid sploščil marsikakšno in marsikatero lepoto, jo v procesu minevanja spremenil v nadčasnost ter uvrstil kot svojevrsten slikovni podatek. To je bilo takrat, ko arhitekturna podoba vasi še ni bila ranjena s poslopjem šole (v kateri že zelo dolgo ne kričijo otroci!), betonskima vodnima zbiralnikoma, enokapnimi strehami garaž in salonitnimi strešnimi vesinami, pa z infrastrukturnim žičevjem, ki brez vsakega občutka razsekava zrak do živečih hiš; in takrat, ko je po poljih, na daleč podobnih riževim terasam, spomladi še puhtelo iz zorane zemlje in se je na jesen na njih belila jejda. Ljudje vedo povedati, da je bil

Jaka Čop

pripravljen tudi po nekaj dni čakati na ustrezne svetlobe, na zadovoljujočo odprtost cvetja, na prav oblikovani oblak, na pravo sozvočje motivov – in se udomačeval po zmožnostih svojega nemara težavnega značaja. Stari samohodec je tako v pokrajini kot v izročilu in ljudeh neizpodbitno začutil prvinskost, ki je s posebno milino in gorjansko solidarnostjo dopolnila daljne tirolske gene tukajšnjih prebivalcev.

Ni čudno, da je do zadnjega kota napolnil dvorano pod stržiško trgovino, v kateri je trinajstega avgusta letos predstavil dvoje sklopov svojih gornških fotografij. Prvi bi se smel imenovati *Od Baške grape do Trente*, drugi pa *Pravljica o Zlatorogu*. Pred meseci smo razvijali idejo, da bi nam Jaka Čop odkril svoje slikovne in doživljske arhive s poudarkom na spremembah, ki so se godile s Stržiščem in njegovo okolico, toda njemu se je ta okvir zdel očitno veliko preozek. Toda že tistih nekaj posnetkov, ki so bili v tem kraju narejeni pred desetletji, je razkrilo neverjetno preobrazbo. Z estetskega, pa tudi s kakšnega drugega vidika na slabše: videli smo obdelana polja, ki so zdaj travniki ali z grmičjem poraščena gmajna, kjer se kosí največ samo še zato, da se seno skuri, mogočne kozolce, ki so zdaj le še s koprivami poraščene ploščadi, sadovnjake, ki postajajo jalovi, in travnata pobočja gore, ki jih zdaj obližuje gozd in skriva podrtije nešteti senikov. Nič manj razkrivajoči niso bili posnetki Ruta, Bače in drugih gaparskih vasi, ki boleajo za akutno demografsko ogroženostjo. Skozi Sveto Lucijo in Tolminsko kotlino je Jaka Čop z diaprojekcijo pohitel na Sočo, v vas Krn, pod katero raste znamenita kamnita goba, v **Gregorčičevo** rojstno hišo in na njegov grob na Svetem Lovrencu, v Drežnico, ki se je takrat še šopirila s čudovitimi lesenimi ganki, pod katerimi so viseli grozdi sušeče se koruze in jih je obližovala vinska trta. Potem pa smo bili že v osrčju trentarskih gorá, kjer se ni dalo obiti Jalovca ter z njega

stekajočih se krnic, preprosto lepih trentarskih domačij, pripovedi o **Tožbarjevem** srečanju z medvedom, črne Marije iz cerkve na Trenti, legendarnega **Kugyja**, prvovojniških spominov in vedno znova naše krasne zeleno-modre reke.

Ne nazadnje pa je v Trenti doma tudi pravljica o Zlatorogu.

Jaka Čop jo je s pomočjo fotografije oblikoval zelo po svoje ter jo populariziral v dobrem smislu te besede. S kombinacijo pripovedovanja ter ilustriranja skozi občutljivi objektiv jo je širil po šolah v Sloveniji in v zamejstvu ter z izrazno preprostostjo utemeljil enega od najbolj pravljiničnih obrazov naših gora. Sam pravi, da je njegovo *Pravljico o Zlatorogu* videlo vsaj sedemdeset tisoč slovenskih otrok, ne da bi pri tem omenjal odraslega občinstva. Pravljinično osnovo poznamo: vile krivopetnice so lepega, a revnega trentarskega lovca že v zibelki obdarile s posebno naklonjenostjo, ki jo je lahko izkoriščal na gorskih loviščih. Vmes pa je posegla ljubezen do lepe gostilničarke Jerice, ki ji snubci, bogati tujci, v srce zasejejo pohlep po Zlatorogovem zakladu v gori Bogatin; lepi trentarski lovec postane izvrševalec njene volje, kar v neenakem spopadu z božanskim Zlatorogom plača z življenjem, dežela pa s tem, da jo zapusti naklonjenost nadnaravnih sil. To podstat je Jaka Čop uporabil za fotografski potopis po Julijcih in njihovih najbolj fotogeničnih značilnostih.

Najprej je poskušal predstaviti prelestni čas pravljice, ki se je košatila v najbolj izbornih barvah in prikazovanjih alpske flore in favne. Vse je cvetelo, rojevalo, bilo srečno, živelo umirjenost in spravljenost, prevladovalo je sonce, prevladovala so od sonca ožarjene barve. Potem pa je pripovedovalec v spretnem zasuku postavil v ospredje človekov vdor v pravljico in harmonijo. Dolgo je zavračeval s posledicami, da je lahko trentarskega lovca, iščočega Zlatoroga, vodil po celem gorovju, po njegovih najizrazitejših znamenitostih, skozi koledar-

Posledice Zlatorogovega maščevanja: kamnita puščava Prehodavec, zadaj Lopa, Malo in Veliko Špičje.

Foto: Jaka Čop

sko sijoče lepote – toda zato so bile toliko bolj neizogibne. V posnetke so vstopile megle, črni oblaki, umazane in razpenjene vode, skrivenčena drevesa, osat in kače, kar vse bi naj bile posledice maščevalnega Zlatorogovega divjanja. Reka prinese lovčevu truplo in odnese s sabo neuslišano Urško, pastirico, ki je bila ljubila mladeniča bolj kot nečimrna bogatinka, v nasprotju s pravljico samo pa Jaka Čop ni ponudil nekega jasnega zaključka. Ni razmišljal o tem, kdo daje človeku pravico soditi naravi z orožjem, ali je duh narave samo njena vizualna pojavnost, da ne govorim o črno-belih odnosih v pripovedi, ki bi jih lahko spretni pripovedovalec nian-

Natančnejše vremenske napovedi

Mnenjske raziskave turistov v Avstriji in na severu Italije kažejo, da so vremenske razmere za turistične in planinske goste v tem delu Evrope izredno pomembne. Poleg tega so ugotovili, da velika večina tamkajšnjih gostov pogreša podrobne meteorološke informacije, kajti vremenska poročila na televiziji, radiu in v tiskanih medijih so zanje premalo natančna. Taisto bi seveda veljalo tudi za goste v podalpskih predelih Slovenije, le da teh o tem ni nihče spraševal.

V začetku letošnjega septembra pa sta avstrijski zvezni državi Salzburgska in Tirolska skupaj z italijanskima pokrajinama Trentino-Južna Tirolska in Veneto začeli skupni projekt, ki ga podpira tudi Evropska zveza. Vsi hoteli, oddajalci turističnih sob, lokalna turistična društva, žičničarji in drugi zainteresirani lahko

gostom posredujejo natančnejšo vremensko napoved za svoj kraj in regijo ali za gorski predel, kamor so namenjeni.

Program se imenuje Wetterfax in ga je mogoče dobiti po telefaksu ali internetu (www.alpenwetter.com ali www.meteoalpin.com). Vsak dan je na teh naslovih ob 17. uri mogoče dobiti nove podatke in napoved za naslednji dan ter za tri dni naprej. S pomočjo ustrezne opreme za sprejem je mogoče poročila in napovedi natisniti tudi v barvah. Za sprejem poročila zadošča klic na določeno številko, prenos pa omogoči sistem Polling-Fax z velikim številom linij.

Besedilo ob vremenskih kartah je v angleščini, nemščini in italijanščini, dodatne informacije pa dajejo preprosti simboli. Prvo leto delovanja bo vremenska napoved brezplačna. V omenjenih štirih alpskih regijah pričakujejo, da bodo vsak dan prejeli od 180.000 do 360.000 klicev z vprašanjem o vremenski napovedi.

siral po mili volji ne glede na zakonitosti literarne zvrsti. V svoji stržiški projekciji je Jaka Čop, žal, spregledal, da ga ne posluša in njegovih fotografij ne gleda osnovnošolska otročad, in je bil njegov pristop otročjosti (ne otroškosti!) precej moteč. Zagotovo tudi izbor fotografij ni bil popoln ali prirejen za odrasle, kar pa si razlagam tako, da je Čopova prevladujoča moč v črno-beli in ne v barvni fotografiji – kajti stari maček zagotovo ni ostal brez neusmiljene samokritičnosti. Toda Stržiškariji, med katerimi je bilo veliko mojstrovih osebnih znancev, so iskreno občudovali in kljub prostorski zatoholosti jim dobri dve uri trajajoča, mnogokrat razvlečena predstava ni bila predolga. Jaka Čop je že s svojo energijo, veseljem, da so ljudje

še voljni sprejemati njegovo izrazno sporočanje, posebno predanostjo kraju, ki ga vsaj malo šteje tudi za svoj dom, in z mladeniško prizadetostjo žel neponarejene simpatije. Človek, ki je moral biti trd, da je lahko neprečiščeno prikazoval mehko svetlob in oblik pobožanjene narave, si je vsekakor zaslužil, kar je požel – in če drugega ne, meni je tako na podlagi dobrega kot slabega, kar sem v notranjosti doživljal ob samozavestnem samohodcu, ki je trmasto premagoval ovire, da je lahko udejanjal svoje prepričanje, rasla spodbuda za raziskovanje sveta, s katerim je bil in je še vedno uročen.

Prepričan sem, da nas je hotel vznemiriti prav na takšen način.

ŠEST DNI PLEZANJA V PERUANSKEM POGORJU CORDILLERA BLANCA V ANDIH

KRIK ČRNEGA GRANITA

ANDREJ MARKOVIČ

V počastitev 85-letnice ustanovitve Planinskega društva in 25-letnice delovanja Alpinističnega odseka Novo mesto smo letos organizirali prvo alpinistično odpravo v tuja gorstva, in sicer v peruanske Ande.

V Huaraz, Meko peruanskega andizma, kjer smo poleg drugih slovenskih alpinistov tudi mi stanovali v hotelu Galaxia, z gora niso prihajale dobre novice. Vreme je bilo zelo nestabilno in prožili so se številni plazovi, ki so pod seboj pokopali že nekaj gornikov. Že na prvi aklimatizaciji nas je tik pod vrhom pettisočaka Pisca za las zgrešil plaz klože; na vrat na nos smo zbežali v dolino, kjer smo čakali na izboljšanje vremena.

DRZNA ANDSKA GORA

Mesto Huaraz leži v dolini reke Sante med dvema gorskima verigama. Zahodna Cordillera Negra oziroma Črna veriga je polna zlata in večina rudnikov je v lasti tujcev; toda nas so v tej eksotični deželi mikali drugačni zakladi – sneg in led Bele verige, ki se v špansko govorčnem Peruju imenuje Cordillera Blanca. Čakali smo na izboljšanje vremena in v naslednjem tednu, ko nevarnost plazov ni bila več tako velika, sta na vrh šesttisočaka Toclaraja prigazila **Roman Mihalič** in **Tomaž Zalokar**, Roman je smučal z vrha Ischinke, jaz pa sem ponoči soliral tisočmetersko ledeno severno steno šesttisočaka Ranrapalce. Vsi štirje člani odprave smo se s tem dobro aklimatizirali in smo bili pripravljene, da uresničimo svoje dolgoletne sanje. Gric, kot alpinisti kličemo Romana, se je s Tomažem odpravil proti Huascaranu, najvišjem vrhu Peruja, s katerega se je nameraval spustiti s smučmi, midva z **Juretom Juhaszem**, ki je dopolnil komaj dvajset let in je bil tako najmlajši član odprave, pa sva se napolila proti Chacararaju, najini sanjski gori.

Chacararaju je ena od najdrznejših gorá v peruanskih Andih in ima dva vrhova, ki ju povezuje oster in z opa-

Jure Juhasz in Andrej Markovič po enotedenskem vzponu, ki jima je vzel po deset kilogramov.

stmi ovešen greben. V 6001 meter visok vzhodni Chacararaju sem se zaljubil že pred šestimi leti, ko sem začel plezati in sem si ogledal film o prvem in do sedaj edinem vzponu čez vzhodno steno, ki sta ga opravila Slovenca **Pavle Kozjek** in **Grega Kresal**. Vendar njuna smer ni rešila glavnega problema stene, vitke vršne skalne piramide.

Pot po dolini Huaripampe do baznega tabora pri treh jezerih, ki se imenuje Laguna Tintacocha, je zelo poraščena in veselila sva se te odmaknjenosti, saj sva imela preobljudenih krajev že dovolj. Več kot teden dni sva nato v svojem baznem taboru čakala na izboljšanje vremena in razmer, saj je steno pobelil novozapadli sneg. Tako sva imela dovolj časa za razmišljanje o tem, kako se bova lotila težke, skoraj kilometer visoke stene. Že v mestu sva na razglednicah občudovala vitko goro, toda v živo je bila še veliko lepša in porabil sem skoraj celo kaseto, ko sem s kamero snemal panoramo gore v različnih delih dneva in v različnem vremenu.